

מגזין הפקולטה למשפטים
ע"ש בוכמן באוניברסיטת תל אביב

ראש השנה תשפ"א
ספטמבר 2020

דה יורה

אני יודע מה עשית בקיצ האחרון

שיחה מטרידה עם פרופ' מיכאל בירנהק, חתן פרס צלטנר
לחקר המשפט לשנת 2020, על בחירתה של ממשלת ישראל להילחם
במגפת הקורונה באמצעות מעקב דיגיטלי כפוי אחר אזרחיה | 10

דבר הדקאן

ברוכים הבאים לדעה-יורה, מגזין הפקולטה למשפ"טים ע"ש בוכמן. המגזין סוקר את ההתפתחויות והחיי דושים בפקולטה, מתוך מגוון פעילות רחב.

אנו עומדים בפתח שנה מאתגרת, אשר בדומה לסמס"ט האביב של שנה שעברה תעמוד בסימן השפעת הקורונה. אני מודה לסגלי הפקולטה השונים ולקהל הסטודנטים, על שיתוף הפעולה המלא ועל המאמץ הניכר אשר איפשר לכולנו מעבר ללמידה מקוונת, כמעט בין לילה. ניצלנו את הקיץ כדי לשפר את היכולות שלנו בתחום זה, תוך הדרכות לסגל והתקנת מצלמות מיוחדות. אלו יאפשרו למידה משולבת, אשר במסגרתה רק חלק מהתלמידים יהיו בכיתה בעת השיעור. כל זאת מתוך תקווה לחזור לשגרה בהקדם.

בשנה האחרונה הפקולטה למשפטים הגיעה לשיא הצלחות חדשים של הסטודנטים שלנו. הפקולטה עקפה את שאר הפקולטות למשפטים בארץ במספר המתקב"ל לים להתמחות בבית המשפט העליון, ורבים אחרים וכו' במשרות התמחות יוקרתיות ובכלל זה במשרדים המורכבים ובשירות הציבורי. שלושה בוגרים של הפקולטה התקבלו לדוקטורט באוניברסיטת הרווארד, וזאת מתוך עשרה מתקבלים מכל העולם. בוגרת שלנו, אלאא חאג' יחיא, זכתה אף היא בהישג נכבד, כשהתקבלה לתוכנית פוקס היוקרתית של אוניברסיטת ייל. אלה מעידים על המחויבות של הפקולטה למצוינות ועל איכותם יוצאת הדופן של תלמידינו. מחויבות זו, מעבר להבטחת חינוך משפטי מן המעלה הראשונה, מכוונת גם ליצירת קהילה שבה חברים הסטודנטים שלנו, הכוללים את כל חלקי החברה בישראל.

הפקולטה חווה תקופה של פריחה גם בפתחת תוכנית לימודים חדשה. תוכנית הלימודים לתואר ראשון במשפטים ובמדעי המחשב תצא לדרך בשנת הלימודים הקרובה, ומצביעה פעם נוספת על יכולתה של הפקולטה להתחדש ולהתאים את עצמה לרוח התקופה. כל זאת לאחר שבשנה החולפת הסתיים המחזור הראשון של תכנית התואר השני החדשה שלנו, אשר השופט בדימוס, פרופ' יורם דנציגר עומד בראשה.

בזירת המשפט והטכנולוגיה אנו זוכים השנה לחיזוק משמעותי נוסף, עם הצטרפותה לסגל של פרופ' ניבה אלקין-קורן, לשעבר דקאנית הפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה. לצד ניבה, אנו מקבלים בזרועות

בברכה,
פרופ' שרון חנס, דקאן

04

חדשות הפקולטה

08

קליניקה בימי מגפה

10

האח הגדול עינו פקוחה

14

סוף עידן בפקולטה

דעה-יורה
מגזין הפקולטה
למשפטים
ע"ש בוכמן
באוניברסיטת
תל אביב

עורך:
שי אספריל
עיצוב גרפי:
מיכל גזבר

צילום שער:
shutterstock

law.tau.ac.il
טל: 03-6407257
לתגובות והצעות:
deanlaw@tauex.tau.ac.il

עקבו אחרינו ב־

הפקולטה למשפטים
ע"ש בוכמן
אוניברסיטת תל אביב

16
הצצה לחייהם העכשוויים
של האנשים שסיימו את התואר
בציונים לא אנושיים

18
אמריקה בצל קורונה

20
חקירה נגדית עם פרופ' הילה שמיר

חדשות הפקולטה בקצרה

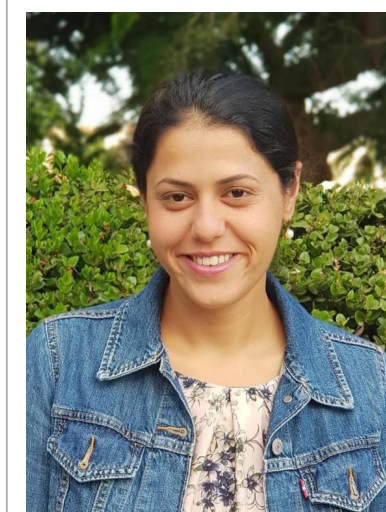
חמישה חברי סגל בפקולטה זכו לאחרונה במענק המחקר היוקרתי של קרן ISF (הקרן הלאומית למדע), וזאת על מחקריהם בענפי המשפט השונים. פרופ' הילה שמיר (על מחקרה שכוותרתו היא "המאבק בסחר בכני-אדם בשרשראות אספקה: אחריות תאגידית ואתגר המשילות של שוקי עבודה בכלכלה הגלובלית"); פרופ' אסף חמי דני ("דיני תאגידים בשוק גלובלי: זיהוי מגמות התאגדות של חברות הזנק יש-ראליות"); פרופ' חנוך דגן ופרופ' אבי חי דורפמן ("עוני ומשפט פרטי: מעבר לצדק חלוקתי"); וד"ר דורין לוסטיג ("תנועות חברתיות בהיסטוריה של המשפט הבין-לאומי: השנים המעצבות").

אמנון קרן. למען ההולכים על ארבע

פרופ' מיכאל בירנהק, שריאיון עימו מתפרסם בהמשך הגיליון, זכה בפרס צלטנר לחוקר הבכיר לשנת 2020.

תוכנית קולר-מנמון לזכויות ורווחת בעלי חיים ממשיכה לפעול במרץ למען ההולכים על ארבע. במהלך השנה האחרונה אירחה התוכנית את עו"ד סטיבן ווייז, מייסדו ונשיאו של Nonhuman Rights Project, ארגון הפועל לשינוי מעמד המשפטי והמוסרי של בעלי החיים ברחבי הגלובוס. במהלך ביקורו לימד קורס בחירה מרכזי בשפה האנגלית – "זכויות בעלי חיים בראי תורת המשפט" – שזכה לפופולריות רבה בקרב הסטודנטים. במקביל, ייעץ ווייז לקליניקה לצדק סביבתי ולהגנה על בעלי חיים כיצד לנהל את

אלאא חאג' יחיא. גאוה בפקולטה

מאבקה (בשנה העוקבת הייתה מעורבת הקליניקה במאבק לביטול החוקתן של תרנגולות בכלובים בתעשיית הביצים, ובהתנגדות להסדר פשרה בתביעה ייצוגית נגד חברת זוגלובק, שבמשחטה שהפעילה נחשפה התעללות בבעלי חיים). עוד במסגרת תוכנית קולר-מנמון: קורס הבחירה "זכויות בעלי חיים בראי תורת המשפט", תחת הנחייתו של עו"ד יוסף וולפסון, כנס שנתי בנושא דיני בעלי חיים ומענקי מחקר בתחום דיני בעלי חיים. את תוכנית קולר-מנמון מרכז עו"ד אמנון קרן, והיא הורחבה השנה ונתמכת בנדיבות ע"י קרן קולר (בריטניה) ומנמון בע"מ (ישראל).

בין המתקבלים לתוכנית עמיתית פוקס של אוניברסיטת ייל לשנת הלימודים הבאה נמצאת אלאא חאג' יחיא, סטודנטית בפקולטה והעורכת הנוכחית של פורום עיוני משפט. התוכנית האקסקלוסיבית מיועדת לקומץ סטודנטים המגלים כישורי מנהיגות יוצאי דופן, ובמסגרתה הם מבליים עשרה חודשים באוניברסיטת ייל (או באחת מהאוניברסיטאות השותפות לתוכנית), מתוך מטרה לעבוד על מחקר שיתרום לפיתוח השגשוג העולמי וההבנות בין לאומים שונים.

גאוה גדולה במסדרונות הפקולטה, עת נודע שלא פחות משנים עשר סטודנטים (!) התקבלו להתמחות בבית המשפט העליון. מעין יוסמן ושיר אביטל יתמחו בלשכת נשיאת בית

המשפט העליון (ובוגרת הפקולטה) אסתר חיות; הילה גולדשמידת תתמחה בלשכת השופט ניל הנדל, דורין רוטנשטיין תתמחה בלשכתו של השופט יצחק עמית, ישראל רוזנברג יתמחה אצל השופט נעם סולברג, ואילו רותם כנעני, דניאל דויד ואתמר בכר יתמחו בלשכותיהם של דוד מינץ, יוסף אלרון ואלכס שטיין, בהתאמה. בלשכתיהם של דפנה ברק-ארז ועופר גרור סקופ – בעברם חברי סגל בפקולטה – יתמחו עם סיום לימודיהם ארבעה סטודנטים: עמוס עצמון, יובל יקוריאל, מאיה חי ועידן רייטר.

בשנים האחרונות הולך ומתהדק הממשק שבין המשפט לבין עולמות המדע והטכנולוגיה, ובהתאם לכך משיקה הפקולטה השנה את תוכנית הלימודים האקסקלוסיבית במשפטים ובמדעי המחשב. מדובר בתוכנית ארבע-שנתית, המיועדת לקומץ סטודנטים בעלי נתוני קבלה גבוהים במיוחד, שביסודם יוענקו להם שני תארים. בגורת המשפט והטכנולוגיה רושמת הפקולטה הישג נוסף, עם הצטרפותה לסגל המרצים של פרופ' ניבה אלקין-קורי, מהחוקרות הישראליות החשובות בתחומי המשפט והטכנולוגיה. פרופ' אלקין-קורי כיהנה בעבר כדקאנית הפקולטה למשפטים באוניברסיטת חיפה, שם ייסדה וניהלה את המרכז למשפט וטכנולוגיה. היא עמיתת מחקר בכירה במרכז ברקמן-קליין לאינטרנט וחברה באוניברסיטת הרווארד, ועוסקת בפעילות ציבורית בתחום הקניין הרוחני.

מלמעלה למטה: ניבה אלקין-קורי, רייצ'ל פרידמן, עפרה בלור. חברות סגל חדשות

לא רק ניבה אלקין-קורי מצטרפת לסגל הפקולטה, אלא גם ד"ר רייצ'ל פרידמן וד"ר עפרה בלור. ד"ר פרידמן, בוגרת ביה"ס למשפטים ותוכנית הדוקטורט בממשל באוניברסיטת הרווארד, מתמחה במחקר אודות סוגיות הקשורות לצדק חלוקתי, ולאחרונה פרסמה את הספר: "צדק הסתברותי: סיכון, ביטוח ומדינת הרווחה" (פורסם באנגלית בהוצאת אוניברסיטת שיקגו). את פוסט הדוקטורט השלימה במרכז אדמונד י' ספרא לאתיקה בפקולטה. ד"ר בלור, בוגרת מרכז מיתר ללימודי משפט מתקדמים, שבה לפקולטה אחרי שהשלימה דוקטורט באוניברסיטת ייל. היא מתמחה במחקר של היסטוריה ותאוריה של משפט חוקתי, משפט מנהלי, וכן דיני אפליה ואי שוויון. לפני נסיעתה ללימודי דוקטורט בארה"ב השלימה תואר ראשון ושני בפקולטה, במסגרת התוכנית הבין-תחומית לתלימודים מצטיינים ע"ש עדי לאוטמן.

הפקולטה ממשיכה לפתח תכנית הוראה חדשניים, מרתקים ואקטואליים. בגורת קורסי החת"ם (חוצי תחומי משפט) יועברו שלושה קורסים חדשים: "יצוא ביטחוני" (ד"ר נטלי דודזון), שיעמיק בסוגיות משפטיות הקשורות למעמדה המרכזי של ישראל כיצואנית מערכות הגנה, נשק ומעקב דיגיטלי; "פינטק – בין חדשנות לרגור לציה" (פרופ' אסף חמיני), שיעסוק בגולציה הנדרשת כדי להתמודד עם הממשק המורכב והמתפתח שבין פייננסים לטכנולוגיה; ו"הנדסה משפטית

של אי-שוויון" (פרופ' רועי קרייטנר), שידון בסוגיית אי-השוויון במדינות מתועשות. התחדשות נרשמת גם בג' זרת קורסי הבחירה, עם קורסים וס' דנאות חדשים דוגמת "בינה מלאכו" תית, ביג דאטה ומשפט" (פרופ' ניבה אלקין-קורן); "היבטים בהתמודדות הפרקליטות עם עבריינות נוער" (עו"ד אורלי בן ארי); "צדק מעברי במקור מות של סכסוך מתמשך" (ד"ר לימור יהודה); "משפט פלילי בינלאומי וט' ריבונלים פליליים בינלאומיים" (שירן אלטמן-בטלר); "הסניגוריה הפלילית בפעולה" (עו"ד ענבל רובינשטיין); ו"כתיבה יצירתית למשפטנים" (שי אספריל). במסגרת הקליניקות המ' שפטיות תפעל לראשונה "קליניקת הכנסת", שתשלב הוראה אקדמית ועבודה מעשית במסדרונות בית המ' חוקקים. בראש הקליניקה יעמוד חבר הכנסת לשעבר דב חנין.

← **גיא פריבר, רביע אנבריה וחגי פורת, שלושתם בוגרי הפקור לטה, התקבלו לתוכנית הדוקטורט באוניברסיטת הרווארד, מתוך עשרה מתקבלים בלבד מכל העולם. איילת כרמלי, בוגרת הפקולטה שאוחזת בתואר שני מלונדון סקול אוף אקונר מיקס, התקבלה לתוכנית הדוקטורט היוקרתית במדע המדינה של MIT.**

← **האוניברסיטה הודיעה בחודש שעבר כי הבחינות בכל תחומי הלימוד ינוסחו מעתה ואילך בלשון רבים במקום בלשון זכר-יחיד. על המהלך החשוב הוחלט בעקבות מחקר של ד"ר תמי קריכלי כץ מהפקולטה (במשותף עם ד"ר טלי רגב מהמרכז הבינתחומי), שמצא כי פנייה לנבח' נים בלשון זכר פוגעת בהישגי סטודנ' טיות. לעומת זאת, פנייה בלשון רבים הטיבה את תוצאות המבחנים אצל נשים, ובה בעת לא פגעה בתוצאות מבחני הגברים.**

שי דרומי (במרכז), שרון חנס וטובה פולונסקי

איסי רוזן-צבי. ספר עיון לקהל הרחב

תמי קריכלי כץ. שינוי מדיניות

← **שי דרומי, סטודנט בפקולטה, זכה בפרס פולונסקי למחקר מצטיין בתחום דיני הנזיקין ("ההגנה על חופש ההפגנה דרך דיני הנזיקין"). הפרס נקרא על שמו של עו"ד אהרן פרי לונסקי, ממייסדי אוניברסיטת תל אביב ואחד המרצים הראשונים בפקולטה.**

← **בחודשים הקרובים יראה אור בהוצאת עם עובד ספר עיון לקהל הרחב שמספק הצצה אל אחורי הקלעים של אחד-עשר פסקי דין פור רצי דרך שניתנו על ידי בית המשפט העליון ב-50 השנים האחרונות. פרקי הספר, שכותרתו היא "סיפורי משפט", עובדו על בסיס מאמרים שכתבו שורה של משפטנים בולטים מהפקולטה ומחוצה לה, ושפורסמו בעבר בכתב העת הפקולטטי "מעשי משפט". עורכי הספר הם פרופ' איסי רוזן-צבי, פרופ' הילה שמיר ועו"ד שי אספריל.**

← **שני בוגרי הפקולטה מונו לתפקידי שרים עם השבעת הממשלה במהלך חודש מאי: אבי ניסי נקורן הוא שר המשפטים החדש, ואסף זמיר – שר התיירות. לצידם מכהנים כיום תשעה מבוגרי הפקולטה כחברי כנסת: גדעון סער, ניצן הורוביץ, דוד ביטן, בועז טופרובסקי, עידן רול, יואב סגלוביץ, תמר זנדרברג, יוראי להב הרצנו וצבי האזור, שעד לאח' רונה עמד בראש ארגון הבוגרים של הפקולטה. בנוסף, שתי בוגרות של הפקולטה מונו לתפקידים ממשלתיים בכירים: לירן אבישר בן חורין מונתה למנכ"לית משרד התקשורת, ושי לי שפיגלמן היא המנכ"לית החדשה של משרד המדע והטכנולוגיה.**

← **במהלך השנה האחרונה נפט' רו כמה דמויות שהיו מעורבות בחיי הפקולטה. בחודש ינואר נפטר אלי זהר, ראש משרד זליגמן ומבכירי עורכי הדין בישראל, שמשך שנים היה**

מתומכיה של הפקולטה. ימים אחדים לאחר מכן נפטר ינאי כהן, סטודנט במסלול המואץ לתואר ראשון ושני בפקולטה למשפטים. ינאי היה תלמיד מצוין, סקרן ומעורב מאוד בפקולטה, הן אקדמית והן חברתית. בחודש פברואר הלכה לעולמה פרופ' רות בן-ישראל, שהייתה משך שנים ארוכות בשר מב' שרה של הפקולטה (ואף כיהנה כד' קאנית). פרופ' בן-ישראל, שהתמחתה בדיני עבודה, ביטחון סוציאלי ומעמד האישה, זכתה בשנת 2005 בפרס יש' ראל לחקר המשפט, ובנימוקי חבר השופטים נכתב כי "המחקרים שהיא

פרסמה מצטיינים במבט רחב ומעמיק: הם משלבים ידע רב של שיטות משפט במדינות אחרות, ראייה חדה של הב' עיות החברתיות שהמשפט מבקש לפ' תור והבנה עמוקה של תהליכים ומג' מות המערבים משפט, חברה וכלכלה". אחרי פרישתה עסקה בציור ובכתיבה. בחודש יוני נפטר עודד ערן, עורך דין ואיש ספר. עודד הוא בוגר (בהצטיינות) ומוסמך הפקולטה (ובמהשך, השלים תואר שני נוסף בספרות), ולימד בה כמרצה מן החוץ. הוא דורג כדרך קבע בין עורכי הדין המובילים בישראל ובין האנשים המשפיעים ביותר בקהילה

העסקית הישראלית. במשך יותר משני עשורים היה שותף במשרד עורכי הדין גולדפרב, לוי, ערן. בהמשך שימש כיועץ לפירמה, והחל משנת 2017 ועד מותו כיהן כיושב ראש הדירקטוריון של בנק הפועלים. בחודש שעבר הלכה לעול' מה פרופ' רות גביון, כלת פרס יש' ראל לחקר המשפט וידידה קרובה של הפקולטה. פרופ' גביון, מהמשפטניות הבולטות באקדמיה הישראלית, הייתה לאורך הקריירה שלה חברת סגל בפקור לטה למשפטים באוניברסיטה העברית. במקביל, הייתה ממייסדי האגודה לז' כויות האורח וכיהנה כנשיאת הארגון. ■

הדמיה של הבניין החדש והאודיטוריום

ניר-קוק אדרכלים

הפנים העתידיות של הפקולטה

טת תל אביב. לאחרונה חגג מר בוכמן את יום הולדתו ה-90, ואנו מודים לו על סיועו לאורך השנים ומאחלים לו מזל טוב ואריכות ימים. תודתנו מסורה גם למשפחת דנון, שהרימה תרומה נדיבה לזכרו של ראול דנון, תעשיין יליד איז' מיר, שחילק את חייו בין ישראל לטור-קיה. מר דנון נפטר לאחרונה, והאודי' טוריום שייבנה בבניין החדש ייקרא על שמו ועל שם אשתו, ג'ולייט דנון.

בקרוב תתחיל בנייתו של בניין חדש שי' רחיב את שטחה של הפקולטה (ובגיליון הבא, עם התקדמות העבודות, נקדיש לו כתבה נרחבת). הבניין, פרי תרומה נדי' בה של מר יוסף בוכמן, יצטרף בכך לש' לושית הבניינים שבשטחם נמצאת כיום הפקולטה: בניין מינקוף, בניין דוד לייט, וכמובן בניין טרובוביץ', המבנה המרכזי של הפקולטה, שהוא גם הבניין הראשון שהוקם בשטחה הנוכחי של אוניברסי'

קליניקה און-ליין

ארבעה מונולוגים על השגרה
החדשה שאיתה מתמודדים מנחי
הקליניקות המשפטיות בפקולטה

ד"ר יובל לבנת, עו"ד ענת בן דור ועו"ד אירה רוזינה
הקליניקה לזכויות פליטים

ענת בן דור.
משפחות הביעו
מצוקה עמוקה

הכלכלי. שלא כמו אזרחי ישראל, מבקשי מקלט שאיבדו את מקור הכנסתם לא זכו לדמי אבטלה, להבטחת הכנסה או לכל תמיכה אחרת. משפחות הביעו מצוקה עמוקה בשל החשש שלא יוכלו להמשיך ולשלם את דמי השכירות עבור דירתם ואפילו להאכיל את ילדיהם. נוכח המציאות הקשה הזו, פסק-דינו של בית-המשפט העליון מחודש אפריל, שבו התקב-לה העתירה שהגישו הקליניקה ביחד עם עמותת קו לעובד נגד חוקתיותו של "חוק הפיקדון", היה גלגל הצלה חיוני. העתירה הוגשה לפני כשלוש שנים ונטען בה שהפקעת 20% משכרם החודשי של מי שהוגדרו כמסתננים פוגעת בזכויותיהם החוקתיות של העובדים ובין היתר בזכות לקיום בסיסי בכבוד. בית המשפט הורה להחזיר לעובדים, בתוך זמן קצר, את הכספים שנגבו מהם שלא כדין. הסטודנטים של הקליניקה התגייסו, ביחד עם מתנדבי עמותת קו לעובד לסייע למבקשי המ-קלט למלא את הטפסים לצורך החזרת כספי הפיקדון וכן סייעו למבקשי מקלט לפתוח חשבונות בנק לצורך קבלת כספי הפיקדון שלהם."

משבר הקורונה אילץ את הקליניקה לנהל את עבודתה מרחוק. העבודה מרחוק עם מבקשי ומבקשות מקלט העלתה שורה של בעיות. קשה לראיין פונים מבלי לפגוש אותם, ובמקרים שבהם הפונה זקוק לתרגום, המורכבות גדלה. קשה גם ליצור יחסי אמון בשיחות טלפון וכן לקבל מסמכים ולעיין בהם. התקשורת בטלפון או בזום מעלה גם שורה של בעיות בתחום הגנת הפרטיות והבטחת המידע שמוסר הפונה. הבעיה העיקרית שעיימה התמודדות מבקשי המקלט והפליטים בתקופת הקורונה הייתה המשבר

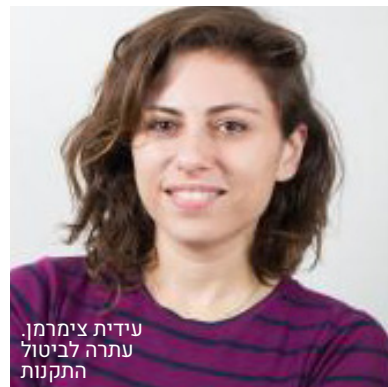
עו"ד ליעד סטרולוב
ועו"ד יעל הבסי
הקליניקה לזכויות
ניצולי שואה
וא/נשים בזקנה

יעל הבסי.
הזקנים קיבלו
איומים

משבר הקורונה השפיע על הקליניקה שלנו באופן מאוד משמעותי. ראשית, העבודה הפכה להיות כולה מקוונת, הן מול הסטודנטים והן מול הלקוחות. כשמי דובר בלקוחות זקנים זה קשה באופן מיוחד משום שהם מתקשים בטכנולוגיית זום ודרי מותיה. בנוסף, מאחר שאוכלוסיית הזקנים הינה אוכלוסייה בסיכון לחלות במחלה, רבים מהם סבלו ממגוון בעיות, החל מבידוד גדול, דרך חוסר היכולת לקבל טיפול סיעודי, איומים על פינוי ממוסדות סיעודיים לטובת אשפוז חולי קורונה, מגבלות על חופש תנועתם במוסדות לדיוור מוגן, וכמובן במגבלות על גיל החזרה לעבודה בתקנות לשעות חירום. לצד הפעילות הקשורה במישרין למשבר, המשיכה הקליניקה (יחד עם משרד ארדינ-סט, בן נתן ושות' המטפלים בתיק פרו בונג), לייצג לקוחות של חברת שיווק טלפונית הנמצאת בהליכי פירוק, נגד החברה וראשיה מתנהלת חקירה פלילית בחשד לכך שהונו קשישים וגרמו להם לשלם בעסקאות תשלומים לחברה עבור שירות 'ביטוח' למוצרי חשמל, עסקאות שהלקוחות לא הבינו את מהותן, לא היו מעוניינים בהן והשירות בסופו של דבר כלל לא ניתן. הקליניקה ביקשה להשיב את כל הכספים שנגבו מלקוחות החברה לאחר המועד בו הוגשה בעניינה בקשת פירוק, בהתבסס על הוראות סעיף 10א לחוק כרטיסי חיוב, הקובעות כי כספים ששולמו על-ידי לקוחות של חברה שניתן נגדה צו פירוק, יושבו ללקוחות. בית המשפט קיבל את עמדת הקליניקה (שאליו הצטרפה המדינה) והורה על השבת הכספים."

עו"ד עירית אולמן ועו"ד עידית צימרמן
הקליניקה לזכויות עובדים

עידית צימרמן.
עתרה לביטול
התקנות

עם פרוץ מגפת הקורונה היה ברור שאחד התחומים שיושפעו ביותר מהמגפה הוא תחום דיני העבודה והביטחון הסוציאלי. מדינת ישראל בחרה להתמודד עם סגירת מקומות העבודה על ידי הגדלת והארכת הזמנות לדמי אבטלה, ובהתאמה מספר המובטלים האמיר, וסוגיות חדשות בדיני עבודה החלו להעסיק את העוסקים בתחום. הקליניקה פעלה מתחילת הדרך בשינוי תוך פעולה עם ארגונים שונים כדי להגן על זכויות העובדים בתקופה מורכבת זו. בתחילת חודש אפריל נודע לנו שהממשלה התקינה תקנות לשעת חירום שמבטלות את הצורך בקבלת היתר מהממונה על חוק עבודת נשים לצורך הוצאה לחל"ת של נשים בתקופות המוגנות מכוח חוק עבודת נשים. ייצגנו את ארגוני הפורום בעתירה דחופה לבג"ץ לביטול התקנות, גם מהטעם שהותקנו על ידי הממשלה בשעה שכבר החלו לפעול ועדות הכנסת, וגם נוכח חוסר הסבירות שלהן והפגיעה הלא מידתית שלהן בנשים. בעקבות העתירה בוטלו התקנות, וזאת עוד בטרם התקיים הדיון שנקבע בתיק. נושא נוסף שהקליניקה עסקה בו בהרחבה על רקע משבר הקורונה היה מגבלות תנועה שהוטלו על עובדות סיעודיות. כידוע, חולים מבוגרים נמצאים

בקבוצת סיכון מיוחדת לתחלואה קשה ואף למוות. חשש מובן ומוצדק זה לב-ריאותם של הזקנים הוביל לעיתים לכך שהמטופלים ובני משפחתם ביקשו להיטל מגבלות תנועה חמורות על עובדי הסיעוד המתגוררים בבית המטופל. למרות החשש המוצדק, התעורר צורך לוודא שזכויות האדם והעובד הבסיסיות של עובדים אלו יישמרו, ולא תוטל מגבלה לא חוקית ולא אנושית על חירותם. הקליניקה פעלה בנושא זה יחד עם הקליניקה לזכויות ניצולי שואה ואנשים בזיקנה, מול גורמי קביעת המדיניות השונים.

במקביל, ובמסגרת פעילות השגרה שלנו, התקבל בחודשים האחרונים פסק דין חשוב בנושא שכר אסירים עובדים בכלא. בתיק זה, שנוהל יחד עם הקליניקה לזכויות בהליך הפלילי שבפקולטה, קיבל בית המשפט המחוזי את טענות הקליניקות כי השכר המ-שולם לאסירים עובדים חורג ממתחם הסבירות ומההלכה שנקבעה בפסק דין שדות נ' שירות בתי הסוהר, והורה למדינה להעלות את שכר האסירים בתוך חצי שנה. תיק נוסף בעל חשיבות ציבורית מגולל את סיפורו של מורה טרנסג'נדר בבית ספר תיכון בירושלים שעמד להיות מפוטר מעבודתו רק בשל זהותו המגדרית. הקליניקה ייצגה את המורה בבקשה דחופה לסעדים זמניים שהוגשה לבית הדין לעבודה בירושלים. אל התביעה הצטרפו שלושה ארגונים של הקהילה הגאה שיוצגו גם הם על ידי הקליניקה: האגודה למען הלהט"ב, הבית הפתוח בירושלים ופ-רויקט גילה להעצמה טרנסית. בעקבות הגשת הבקשה, התעשת משרד החינוך והציע למורה לחזור ללמד באותו בית הספר ובאותו התיק משרה. בית הדין לעבודה נתן תוקף של פסק דין להסכמה אליה הגיעו הצדדים."

ד"ר ערן צין
ועו"ד אמנון קרן

הקליניקה לצדק
סביבתי ולהגנה על
זכויות בעלי חיים

ערן צין. קנסות
לאזרחים שהאכילו
בעלי חיים

בתחילת המשבר פרסמה הקליניקה קול קורא לארגונים ולפעילים למען בעלי חיים לייצג וסיוע בסוגיות שונות הנובעות ממצב החירום, כדי למפות סוגיות בוערות, גיבוש אסטרטגיה ומתן ייעוץ וייצוג משפטי במקום בו הדבר נדרש. פן מרכזי בפעילות הקליניקה התמקד בהבטחת המשך שגרת הטיפול בבעלי חיים במתקנים רבים, לאחר שהגבלות הפעילות והתנועה החמורות העמידו בסיכון את האפשרות לספק להם מזון וטיפול וטרינרי חיוני. הקליניקה פנתה למשרד הבריאות ולגורמים נוספים בבקשה לה-חריג את הטיפול בבעלי חיים מתקנות שעת החירום, לרבות באזורים מוגבלים, ועמדה על כך ששיקולים למניעת פגעי בעלי חיים יישקלו מראש במסגרת ההיערכות הכללית להתמודדות עם נגיף הקורונה. מאמצים אלו, לצד לחץ ציבורי נוסף, נשאו פרי והובילו לשינוי המדיניות המבוקש. הקליניקה גם טיפלה בטיפול קנסות שניתנו למי שטיפלו בבעלי חיים, חרף עמידתם בהנחיות. פניות אלו הגיעו מצד אזרחים מודאגים ואכפתיים שפעלו בהתנדבות והשקיעו מכספם למען טיפול בבעלי החיים, חרף הנטל הכלכלי שהכביד על חלקם באופן קשה לאחר שהוצאו לחל"ת. במקביל, ובמסגרת פעילותה השוטפת, הגישה הקליניקה תלונה מקיפה למשרד החקלאות בגין התעללות קשה ומתמשכת בחזירים בבית המטבחיים בקיבוץ להב, שנחשפה בעקבות תחקיר סמוי שבוצע במקום."

צילום: גל חרמוני

"מעקב השב"כ הוא כפוי, סמוי, לא שקוף, ופוגע אנושות בפרטיות"

פרופ' מיכאל בירנהק, חתן פרס צלטנר לחקר
המשפט לשנת 2020, מוטרד מאוד מהדרך
שבה ממשלת ישראל מתייחסת לפרטיות
אזרחיה בעת משבר הקורונה

בשנה שעברה פורסם כרך ייעודי של כתב העת "משפט, חברה ותרבות", שעסק באובדן הפרטיות בעידן הנוכחי. הכרך – "מן הפרט אל הכלל: פרטיות וחברת המעקב" – כלל שורה של מאמרים, חלקם מטרידים מאוד, שתארו בפני הקורא איך פרטיותו במגוון רב של זירות הולכת ופוחתת. את הכרך יזם וערך פרופ' מיכאל בירנהק, סגן הדקאן למחקר בפקולטה, שמוטרד זה זמן רב מכך שממשלות ותאגידים מנצלים את התפתחותה המהירה של הטכנולוגיה כדי לנגוס עוד ועוד בפרטיות הציבור. אבל נדמה שאפילו בירנהק, מהחשובים שבחוקרי המשפט והטכנולוגיה בישראל, ומי שמכיר לעומק את אובדן הפרטיות במאה ה-21, לא יכול היה להעלות על דעתו שפחות משנה לאחר פרסום הכרך יתמודדו תושבי ישראל עם פגיעה קיצונית בפרטיותם, וזאת על רקע התפרצות מגפת הקורונה. "משבר הקורונה מציב לנו שורה של אתגרים, אחד מהם הוא בתחום הפרטיות", הוא אומר בריאיון ל"דה-יורה". "הצורך במידע חשוב לניהול המגפה – בעיקר לשם איתור מגעים, אבל אני מאמין שיש צרכים חברתיים משמעותיים, ואסור לשכוח אותם: אמון הציבור חיוני להצלחה במאבק בנגיף; טיפוח סולידריות חברתית גם הוא משמעותי מאוד". בירנהק, שהוכרז לפני חודשים אחדים כחתן פרס צלטנר לחקר המשפט לשנת 2020, מתכוון כמובן לבחירתה של ישראל לנקוט שיטה חריגה מאוד בעולם המערבי: שימוש בשירותי הביטחון כדי

לעקוב באופן דיגיטלי אחר כלל אזרחי המדינה, כדי לראות מי מהם נחשף לנ"שאי קורונה. השב"כ בעצם הוסמך עם תחילת המגפה, מכוח תקנות לשעת חירום, להשתמש ביכולות הטכנולוגיות המתקדמות והפולשניות שלו כדי לאתר את היעדים והאנשים שעיימם באו הנשאים במגע לפני שאובחנו. בירנהק מכיר בחשיבות הטכנולוגיה באיתור מגעים של נשאים, אבל סבור שהדרך לשם לא עוברת באיכוני שב"כ, אלא ביישומנים וולונטריים, ממש כפי שנהוג במדינות דמוקרטיות רבות. משרד הבריאות לא התנגד מעולם לר"עיון הזה, וכבר בתחילת המשבר פיתח את "המגן", יישומון שהתבסס על נתוני מיקום גאוגרפי בסמארטפון כדי לזהות האם המשתמש היה בקרבת נשא קורונה מאומת (בירנהק אפילו היה אחד מאלה שייעצו בהתנדבות לאנשי המ"שרד, בקשר להיבטי הפרטיות של "המגן"). הטכנולוגיה לא הייתה יעילה מספיק, ובהמשך משרד הבריאות שדרג אותה תחת שם "המגן 2" שכוללת בנר"סף לנתוני המיקום גם זיהוי על בסיס בלוטות', שנחשב מדויק יותר. אלא שלמרות ניסיונותיו של משרד הבריאות להפוך את "המגן" לטכנולוגיית איתור המגעים הדומיננטית, הממשלה לא ממהרת לוותר על השימוש בשב"כ. בירנהק לא רואה היגיון במהלך בעל שני ראשים, וכמובן שהיה מעדיף שאיכוני השב"כ יסורו מעל סדר היום.

"חשוב להבין שהמדינה עשתה בו זמ"נית שני דברים שנועדו להשיג את אותה מטרה בשתי דרכים הפוכות בכל היבט. מצד אחד, יש לנו את מעקב השב"כ, שהוא כפוי, סמוי, לא שקוף מספיק גם בדיעבד, ובעצם קיומו פוגע אנושות בפרטיות. מצד שני, משרד הבריאות השיק את 'המגן', שזו טכנולוגיה לאותה מטרה, אבל היא וולונטרית, מגנה על הפרטיות בכל מיני היבטים. השב"כ משרד לאזרחים מסר – אנחנו עוקבים אחריכם, ו'המגן' משרד מסר הפוך – בואו תשתתפו, תאמינו לנו ותאמינו בנו. שני המסרים סותרים, וביחד פוג"עים באמון הציבור. אמון הציבור קריטי בעיניי לניהול טוב של המגפה".

"הצורך במידע חשוב לניהול המגפה - בעיקר לשם איתור מגעים, אבל אני מאמין שיש צרכים חברתיים משמעותיים, ואסור לשכוח אותם: אמון הציבור חיוני להצלחה במאבק בנגיף; טיפוח סולידריות חברתית גם הוא משמעותי מאוד".

שרי הממשלה הבינו שיש באיכונים פגיעה של ממש באמון הציבור. אפיר"לו ראש השב"כ לא אהב את המשימה שהוטלה עליו. כתוצאה מהביקורת שהושמעה, מסרה הממשלה כי היא מטילה מגבלות על המידע שייאסף כתוצאה מהאיכונים. כך, למשל, נמסר לציבור כי המידע יישמר רק לפרק זמן מסוים ולא ייעשה בו שימוש זולת הניר"סיון להילחם במגפה. אלא שהמתנגדים לא ממש שוכנעו. הם האמינו ועדיין מא"מינים שמדובר במדרון חלקלק, וכי ברגע שהציבור יסכין עם כך ששירותי הביט"חון עוקבים אחריו, הוא לא ייצא למלח"מה אם הסטטוס קוו הזה יישמר. במילים אחרות, בקרב המתנגדים החשש כי לא יהיה דבר קבוע יותר מן הזמני.

בירנהק ושורה ארוכה של משפטנים, עיתונאים, פעילי ציבור ואנשי טכנולור"גיה הביעו התנגדות למהלך. אחד מהם, עו"ד שחר בן-מאיר, מיהר להגיש עתירה לבג"ץ כדי שבית המשפט העליון יורה על ביטול האיכונים. הרכב של שלושה שופטים מיהר לדון בעתירה, אך לא ענה על ציפיותיהם המלאות של העותרים. בפסק דין מסוף אפריל קבעה הנשיאה חיות, שכתבה את פסק הדין, כי האיכו"נים אכן פוגעים בזכות לפרטיות, אך

יש בהם יתרונות שיכולים לסייע בהצ"לת חיי אדם. לדבריה, מתן סמכות כזו אפשרי אך ורק בנסיבות קיצוניות, שבהן ישנו צורך דחוף להתמודד עם סכנה חמורה ומיידית שנשקפת לציבור ביש"ראל. לשיטתה, הקורונה היא אכן נסיבה קיצונית שכזו. בה בעת קבעה נשיאת בית המשפט העליון כי מתן הסמכויות לשב"כ דרך תקנות לשעת חירום אמנם הייתה סבירה עם פרוץ המגפה, אבל אי אפשר להותיר אותה על כנה אם לא תיעשה באמצעות חקיקה של הכנסת. כצעד עקרוני קבעה כי יש להקפיא את האיכונים מאחר שהותקנו בתקנות שעת חירום, אך בה בעת הסכימה להאריך את תוקפם אם הכנסת תתחיל בהליך חקיקה כדי למסד את המהלך. בחודש יולי אכן חוקק החוק.

השופט מלצר והשופט סולברג, שיש"בו גם הם בדין, הצטרפו לעמדתה של חיות. עם זאת, השופט סולברג רמז בהערת ביניים שדבריה של הנשיאה על הפגיעה החמורה בזכות לפרטיות קיצור"ניים מדי. לדבריו, איכוני השב"כ בעידן הנוכחי, שבו ממילא הזכות הזו הולכת ומאבדת מתוקפה, אינם דרמטיים כלל ועיקר, וממילא הפגיעה שהם טומנים בחובם בטלה בשישים לעומת התועלת במיגור המגפה.

בירנהק חשב שבית המשפט העליון לא התמודד כיאות עם הסוגייה, ובתחיר"לת יולי פרסם מאמר ביקורתי, שבו טען שבית המשפט העדיף לעסוק בהנדסה חור"קתית, ולא להתייחס למשמעויות העומק של החדירה לפרטיות. במילים אחרות, בית המשפט הניח שיש פגיעה בפרטיות בעקבות מעקבי השב"כ, ואז בחן האם זו פוגעת באופן מידתי בזכות לפרטיות המנויה בסעיף 7 לחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו. לדברי בירנהק, מוטב היה אילו בית המשפט לא היה בוחר בהנדסה חוק"תית אלא בהנדסת פרטיות (Privacy by Design), גישה טכנולוגית-רגולטורית שקנתה אחיזה בשיח הפרטיות בעשור רים האחרונים, ויש לה ביטוי בדיני הגנת המידע של האיחוד האירופי. בבסיס רעיון זה עומדת ההבנה שיש להטיל על גופים שמפתחים טכנולוגיות פולשניות להט"ימע בתוכן אמצעים שירסנו את הפגיעה

בפרטיות במושאי המעקב. "הנדסת פרטיות מכוונת בשלב הרא"שון למהנדסי המערכות הטכנולוגיות: שלבו פרטיות בתכנון, כבר ביום הרא"שון. אל תחכו לסוף כדי להוסיף קמצוץ פרטיות למערכת – זה יהיה מאוחר מדי", הוא מסביר, "הנדסת פרטיות, כאשר היא נעשית ברצינות, מראה לנו שאפשר להשיג גם פרטיות וגם את המטרה של המערכת, במקרה הנוכ"חי, איתור מגעים יעיל ומהיר. עם זאת, חשוב לזכור, שאיתור המגעים הוא רק שלב אחד במערך מורכב של בדיקות וחקירות אפידמיולוגיות, ולא תחליף לכל אלה".

יום לאחר פרסום המאמר, קיבל ביר"נהק חיווק לעמדתו מהרשות להגנת הפרטיות במשרד המשפטים. באותו יום פרסמה הרשות דוח שמתנגד בתוקף לאיכונים, וממליץ למדינה לעשות במקור"מם שימוש ביישומון "המגן 2". "הבחירה לעשות שימוש בארגון הביטחון המסכל של המדינה לצורך מעקב אחר מי שאינם מבקשים לפגוע בה, מבלי שניתנה הס"כמה לכך מצד מושאי המעקב, מעוררת קושי רב ביותר", נכתב בדוח. "הרשות להגנת הפרטיות ערה לצורך הדוחק שבהפעלת אמצעי יעיל לאיתור המג"עים של חולי קורונה מאומתים, בשים לב לנתוני התחלואה ולהכרח בבלימת התפשטות המגפה. אולם, במצב הדב"רים הנוכחי, כאשר ברור שנגיף הקורונה אינו צפוי להיעלם בקרוב והעולם כולו נערך ל'שגרת קורונה' העשויה להימשך חודשים ואולי אף שנים, מתחזק הצורך באיתור ובשימוש באמצעים חלופיים מיר"דתיים, אשר יוכלו לשמש לטווח ארוך, גם בעתות גאות ושפל של המגפה (...). הרשות סבורה כי לעת הזו ישנה חלופה הולמת אחרת, והיא 'המגן 2'".

"פרטיות היא נושא מורכב וחמקמק"

בירנהק סיים את לימודיו בפקולטה לפני שני עשורים וחצי, ולאחר מכן נסע לארה"ב והשלים דוקטורט באוניברסיטת ניו יורק שעסק בחופש הביטוי ובזכויות יוצרים. עם שובו ארצה, השתלב כחבר

"התרגלנו במשך עשרות שנים שאם זכות אדם מתנגשת באינטרס אחר – ביטחון לאומי – אז שיקול הביטחון גובר, והזכויות אינן מוחלטות. אז גם פה, רצים לאיזון, וכמובן שהפרטיות מפסידה מול 'קדושת החיים'".

סגל באוניברסיטת חיפה, שם ייסד וניהל, עם פרופ' ניבה אלקין-קורן, את המרכז למשפט וטכנולוגיה. בשנת 2007 עזב את חיפה והצטרף כחבר סגל בפקור"טה למשפטים באוניברסיטת תל אביב. כיום הוא מכהן כסגן הדקאן למחקר, כיו"ר מכון ש. הורוביץ לקניין רוחני ע"ש אמנון גולדנברג וכראש תוכנית פרסול"תואר שני בין-לאומי בפקולטה. מלבד עבודתו האקדמית הוא מעורב מאוד בסוגיות הקשורות בפרטיות גם בורה הציבורית. הוא הופיע בזום בוועדת חוץ וביטחון, כשזו דנה באיכוני השב"כ, ולא"חרונה ייסד – יחד עם שורה של אנשי אקדמיה, משפט והיי-טק (ד"ר ארנה ברי, פרופ' קרין נהון, ד"ר ענת בן דוד, ד"ר תהילה שוורץ-אלטשולר, עו"ד חיים רביה, פרופ' ניבה אלקין-קורן, ד"ר ערן טוך ופרופ' אור דונקלמן, עו"ד יורם הכהן ועו"ד רבקי דב"ש) – את עמותת "פר"טיות ישראל". העמותה שמה לה למטרה לייצג את הציבור בדיונים בכנסת הנוג"עים לפרטיות, ואשר הזרו המרכזי להק"מתה היה איכוני השב"כ. בירנהק וחבריו לעמותה אף התריעו לאחרונה על בעיה נוספת הנוגעת לאיכוני השב"כ: הפגיר"עז ביצועא הישראלי. לדבריהם, מדינת ישראל מוכרת על ידי האיחוד האירופי כמדינה בעלת הגנה מספקת על מידע אישי מאז 2011, וכך מתאפשר לחב"רות טכנולוגיות ישראליות רבות לספק את שירותיהן באירופה בקלות יחסית. עם יישומם של שורה של חוקים ותקנות מהשנים האחרונות הנוגדים עקרונות של פרטיות מידע, ובראשם מדיניות בטחון הפנים הישראלית ואיכוני השב"כ – הע"ברת המידע בין ישראל ואירופה עלולה לחזור עשור אחורה.

"הטכנולוגיה רצה קדימה, המודלים העסקיים שמבוססים על עיבוד מידע אישי השתכללו, אירופה הובילה, ומב"חינה משפטית, ישראל נשארה במקום. התוצאה היא שהפרטיות שלנו כאן ביר"שראל נחלשת, שיש סיכון לעסקים יש"ראלים בקשריהם עם האיחוד האירור"פי, ואם האירופים ישללו את ההכרה שנתנו לישראל לפני כעשור, זה יהיה מאוד לא נעים גם פוליטית".

לציבור ברור שאיכוני השב"כ הם צעד דרמטי וחריג, ושהוא פוגע בזכויות מסוימות, אך התחושה היא שהדין על פרטיות מעט נדחק לשוליים וכי הציבור בישראל הרבה פחות מוטרד מכך מאשר סוגיות אחרות שטורדות את מנוחתו ביחס לימים אלה: הפרנסה והמגפה.

"אני חושב שישראלים כן מוטרדים מהפרטיות, אבל זה נושא מורכב, חמיר"קמק, וקשה לראות את הפגיעה בפר"טיות. במחקרים שנערכים מעת לעת, עולה שאנשים כן רוצים פרטיות, רק לא תמיד מבינים ולא תמיד יודעים; בנוסף, התרגלנו במשך עשרות שנים שאם זכות אדם מתנגשת באינטרס אחר – ביטחון לאומי – אז שיקול הבי"טחון גובר, והזכויות אינן מוחלטות. אז גם פה, רצים לאיזון, וכמובן שהפירטיות מפסידה מול 'קדושת החיים'. הלך הרוח הזה מצא את עצמו גם בדב"רי השופט סולברג בפסק הדין".

ומה אתה עונה לאלה, דוגמת השופט סולברג, שרואים בזכות לפרטיות כפי ריבילגיה בעתות חירום?

"מעקב השב"כ, למרבה הצער, פוגע באמון הציבור. כאשר המדינה מפ"עילה כלי ביטחוני ביחס לאזרחיה – זה אמצעי שמשדר מסר של חוסר אמון באזרחים. נוסף על כך השימוש בשב"כ חשף את מגבלותיו הטכניות, והיקף הטעויות הניכר בגל השני – פגע עוד יותר באמון הציבור. במקום זה, הגישה המתאימה היא לפתח מערכת אורחית לאיתור מגעים, ולא מערכת ביטחונית. אפשר להשיג את זה, למשל באמצעות שיפור וקידום 'המגן'. בדרך זו אפשר להשיג גם את איתור המגעים, וגם לשמור על הפר"טיות ולחזק את אמון הציבור". ■

האיש מאזורי הפאזל

רוית צלניקר, עורכת הידיעון ומהדמויות המרכזיות בפקולטה, מסכמת שלושה עשורים וחצי במסדרונות של בוכמן

ב כל שנה, לקראת הקיץ, מגיע הרגע שסטודנטים רבים בפי קולטה מצפים לו: פרסום הידיעון. בשוליו של הספר הזה, שכבר מזמן אינו מודפס ונכרך, מופיע מזה שנים ארוכות קרדיט קטן: "עורכת – רוית צלניקר". שלוש המילים האלה מסתירות דמות משמעותית מאוד בחיי הפקולטה. אישה שהיא הרוח החיה מאחורי מערכת השעות ולוחות הבחינות, וגם מי שקולה הוא קולם של הטקסים והאירועים הרבים שנערכים בין כתליו של בניין טרובוביץ'.

יומה הראשון בפקולטה התרחש אי-שם אז, לפני שלושים ושש שנה, כשעי-מוס שפירא היה הדקאן. השנה, אחרי כמעט ארבעה עשורים (ועשרה דקא-נים שבאו בעקבותיו של שפירא), תצא רוית לגמלאות ותותיר בפתח משרדה זוג נעליים גדולות, שמי שייבחר כמחליפה יתקשה להיכנס אליהן.

"הגעתי לפקולטה ב-1984, אחרי כמעט שנה במרכז למרשם של האוניברסיטה. התחלתי כמזכירת סטודנטים בעידן שבו היו לימודי בוקר ולימודי ערב. הדקאן אז היה עמוס שפירא וסגן הדקאן היה אוריאל רייכמן, ואני זוכרת שכשהגעתי אמרתי לעצמי שסגן הדקאן ממש חתיך".

איך הייתה הפקולטה באותם ימים?
"הכל היה יותר קטן. ישבנו באותו חדר מזכירות של היום, רק שאז היה אשנב קטן שדרכו היו הסטודנטים מקבלים שירות. הם לא היו נכנסים לחדר, ובכלל, הסטודנטים אז שמרו על פרוי-פיל נמוך יותר. היום הם יותר פתוחים וחופשיים בהתנהלות מול המזכירות, אבל אז זה היה אחרת".

רוית הפכה לדמות דומיננטית ואהובה במסדרונות, בקרב אנשי הסגל המנהלי והאקדמי כאחד. אחד מהם, פרופ' דניאל פרידמן (הדקאן השני של הפקולטה), אפילו הציע לה עבודה בבית הספר למשפטים במכללה למנהל, שהוא היה ממקימיו בתחילת שנות ה-90 (היא נסעה להתרשם מהמקום, והחליטה להישאר בתל אביב).

שאוכל לדעת אילו קורסים לשבץ קודם, ומה הפרש הימים בין כל בחינה. הסטודנטים, במובן הזה, לימדו אותי ועזרו לי מאוד".

המפקדת של הפקולטה

רוית נולדה בבריה"מ ועלתה ארצה בגיל ארבע. יחד עם הוריה ושלושת אחיה התיישבו בקיבוץ גבעת חיים, ובה משך בקיבוץ יקום, שממנו יש לה זיכרון נות נהדרים. כשהייתה נערה עברה המי שפחה להתגורר בנתניה. אחרי השירות הצבאי עברה להתגורר בתל אביב ועבדה משך ארבע שנים ברשות שדות הת-איטלקית ועבדה בחנות תכשיטים, וחי זרה לשם עוד מספר פעמים. כששבה ארצה למדה משך שנתיים צילום בקמרה אובסקורה, ובהמשך ילדה את בתה. היא גידלה אותה לבדה, בתקופה שהדבר לא היה מחזה שכיח.

כשבתה הייתה תינוקת, התחילה לעב-בוד באוניברסיטה. היציבות הנדרשת לאם צעירה וחד הורית הייתה חיונית עבורה, אבל עם השנים ראתה בתפי-קידה בפקולטה כהרבה יותר ממקום עבודה. לעתים קרובות נשאר האור בחדרה דולק גם הרבה אחרי רדת הח-שכה, וחברויות רבות נקשרו בינה לבין אנשי ונשות הסגל האקדמי והמנהלי.

אחד מידידיה הקרובים בפקולטה הוא פרופ' שרון חנס, הדקאן הנוכחי. "רוית היא פייטריית, קפדנית, מקצועית מאוד, ומשמיעה את קולה. היא אם חד הורית מהתקופה שזה היה מאוד נדיר, וזה חלק מכונן באישיות שלה", הוא אומר. "חשוב להבין שהיא עושה הרבה יותר משיבוץ

של שעות – היא מלווה את סגן הדקאן בקביעה של מי ילמד מה, והכל מאוד מורכב כי שליש מהתלמידים שלנו לוי-מדים בעוד פקולטות. גם לוח הבחינות זו משימה קשה כשלעצמה, ורוית מכינה את הלוח ביחד עם מועצת הסטודנטים כדי שהם יהיו שותפים בתהליך. בנוסף, מעבר להערכה העצומה המקצועית שאני רוחש לה, יש לי גם קשר חברי עם רוית, ואין שבוע שחולף בלי שאנחנו שותים קפה ביחד ומדברים על דא ועל הא. יש לה אופי מיוחד מאוד, והיציאה שלה לגמלאות היא סוף עידן בפקולטה".

גם פרופ' עמרי ידלין, לשעבר סגן הדקאן בפקולטה ומי שהיה עד לאחרונה נשיא מכללת ספיר, נחשב לידיד קרוב של רוית. בשיחה עם "דה-יורה" הוא מתייחס בסגנונו ההומוריסטי למרכזיותה בכוח. "עם הגיעי לפקולטה, בשנת 1994, ערכי תי מחקר מעמיק על מעוזי הכוח ב'בוכמן' – באיזה מסדרון כדאי להסתובב, על איזו דלת רצוי לדפוק ולמי משתלם להתחנף. המסקנה של המחקר הייתה חד מש-מעית, וכך מצאתי את עצמי נושא את התואר הנכסף 'סגן רוית לענייני ידיעון', תפקיד שתמיד שימש כמקפצה – כך מצאתי את עצמי כראש בית הספר למי-שפטים של ספיר, וכך גם לימים מצא את עצמו שרון, היורש של תפקידי אצל רוית, כדקאן הפקולטה".

עכשיו, אחרי שנים ארוכות של עבו-דה אינטנסיבית, עומדת "המפקדת של הפקולטה" לצאת לגמלאות. בעוד מספר חודשים תכבה בפעם האחרונה את האור במשרדה ותנעל את הדלת. כשהיא נשאלת האם יש לה תוכניות מיוחדות, היא מספרת על שני חלוי-מות ישנים, שסוף סוף תוכל להתפנות אליהם. ראשית, היא מתכוונת לקחת קורסים בבישול, והחלום הנוסף, הוותיק והגדול אף יותר, הוא ללמוד לנגן על פסנתר. בדירתה שבתל אביב כבר נמצא המקום שבו יוצב הפסנתר החשמלי שטרם נרכש, והמחשבה על כך שאת הסלון ימלאו צליליו מעבירה בה התרגשות רבה. ■

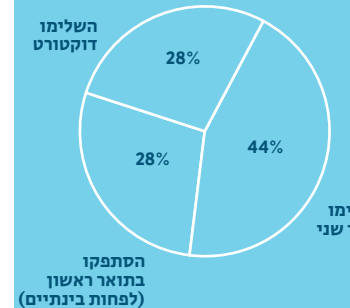

הראשונים

החלטנו לבדוק מה קרה עם כמה מבוגרי הפקולטה מ-20 השנה האחרונות, שסיימו את לימודיהם במקום הראשון במחזור

קצת סטטיסטיקה

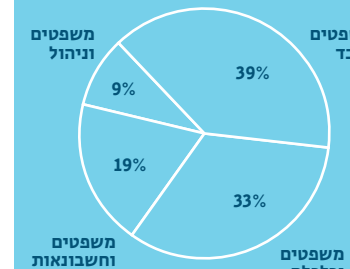
כמה מהראשונים המשיכו ללימודים נוספים?

במה עובדים היום הראשונים?

מה למדו הראשונים במקביל ללימודי המשפטים?

הנתונים מתייחסים לבורי-2000, לתעודת הנתונים בדבר תואר נוסף (2000-2019).

2005 / השופט אברהם שתיו, 44

< אברהם התמחה בלשכת השופט אשר גרוניס בבית המשפט העליון ובלשכת נשיאת בית המשפט המחוזי בתל אביב דאז, דבורה ברלינגר. לאחר מכן השלים לימודי תואר שני במשפטים (גם כן בפי קולטה), ועבד כעורך דין במשרד ארדיי נסט בן-נתן. בשנת 2016 מונה לכהונת שופט בבית משפט השלום בראשל"צ.

2008 / ד"ר אולגה פרישמן, 37

< את לימודיה בפקולטה שילבה אולי גה עם תואר בניהול (במסגרת התוכנית החד-תחומית לתלמידים מצטיינים ע"ש עדי לאומן), ולאחריהם התמחתה בלשכת השופט אשר גרוניס בבית המשפט העליון. בהמשך השלימה לימודי דוקטורט במרכז צבי מיתר בפקולטה. לאחר מכן פנתה ללימודי פוסט-דוקטורט - ראשית באוניברסיטה העברית ולאחר מכן באוניברסיטת חיפה. כיום היא עורכת דין במחלקת ייעוץ וחקיקה במשרד המשפטים (המחלקה למשפט ציבורי-חוקתי).

2004 / פרופ' שלי קרייצר לוי, 41

< אחרי התמחות בלשכת נשיא בית המשפט העליון דאז אהרן ברק, השליי מה שלי דוקטורט במסלול הישיר בפי קולטה. מאז שנת 2009 היא פרופסור מן המניין במרכז האקדמי למשפט ולעסקים ברמת גן, שם היא מלמדת קורסים בדיני קניין, דיני ירושה והעברות בין דוריות, וסדנה במשפט פרטי. שלי היא כלת פרס צלטנר לחוקר הצעיר לשנת 2016.

2000 / ד"ר זיו פרייז, 47

< את לימודיו בפקולטה שילב זיו עם לימודי כלכלה (תואר ראשון ושני). הוא התמחה במשרד יגאל ארנון ולאחר מכן השלים תואר שני ושלישי במשפטים באוניברסיטת הרווארד (על עבודת התזה שלו זכה בשני פרסים חשובים). משך שבע שנים עבד כעורך דין מסחרי בניו יורק, ועם שובו ארצה הצטרף כשותף במשרד הרצוג פוקס נאמן. כעבור שנתיים הקים את משרד הבטיק פרייז בהרב, שמוזג בהמשך לתוך משרד ליפא מאיר. כיום זיו הוא שותף בפירמה וכראש מחלקה משותפת של מיזוגים ורכישות, בנקאות ופיננסים בינלאומיים. לאורך השנים לימד בפקולטה למשפטים ובבית הספר למנהל עסקים באוניברסיטת תל אביב כמרצה מן החוץ.

2014 / בן חי, 33

< אחרי סיום לימודי המשפטים והחשך בונאות התמחה בן בלשכת שופט העליון דאז יורם דנציגר. לאחר מכן נסע ללימודי תואר שני במשפטים בהרווארד. עם סיומם התקבל למשרד עורכי הדין קירק לנד אליס, ושובץ במחלקת המיזוגים והרכישות של הסניף הלונדוני של הפירמה.

2018 / בר דור, 29

< בר, בוגרת התוכנית במשפטים וחשך בונאות, התמחתה בלשכת השופט ניל הנדל בבית המשפט העליון. בתחילת שנת 2020, לאחר הסמכתה, שבה לעבוד עם הנדל, הפעם כיועצת משפטית ליושב ראש ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-23.

2019 אורי שפראך

2017 דניאל קופילוב

2016 חגי פורת

2015 יואב גור

2013 יובל נעים

2012 עמרי כהן

2011 לירן אלינר

2010 אלון גולדנברג

2007 טויסטר רוזנטל

2006 מיטל נועם זמיר

2004 תומר ויסמן

2003 גל לויטה

2002 אופיר נוה

2001 ניר רבר

יהיו זמנים באמריקה

דני מגן, בוגר הפקולטה, נסע ללימודי דוקטורט באוניברסיטת ייל ותכנן לחזור ארצה בתוך כמה שנים. אלא שלחיים, כידוע, דינמיקה משל עצמם

דני מגן. תהיות עמוקות

➔ משבר הקורונה תפס את דני מגן בצומת מקצועי. זמן קצר לפני פרוץ המגפה, ובתום מסלול תובעני שארך שבע שנים, השלים את לימודי הדוקטורט בבית הספר למשפטים שנחשב בעיני רבים לטוב בעולם – זה הממוקם באוניברסיטת ייל. לניו-הייבן, העיר במדינת קונטיקט שבליבה ניצב המוסד הוותיק, הגיע דני עם אשתו ובתו בשנת 2012, אחרי שהשלים תואר ראשון ושני בפקולטה למשפטים באוניברסיטת תל אביב (לצד תואר ראשון בהיסטוריה כללית), ואחרי כמה שנות עבודה כמתמחה וכעוזר משפטי בבית המשפט העליון. את המסלול לעבר תואר הדוקטור במשפטים התחיל בתוכנית לתואר שני, ולאחר סיומה המשיך לדוקטורט שהתמקד בתיאוריה של המשפט והמוסר הליברלי והיחס ביניהם, ושאותו כתב תחת הנחייתו של פרופ' טוני קרונמן. במקביל, פרסם

מאמרים שעוסקים בענישה ותיאוריה חברתית, ולימד בייל סמינר לתואר ראשון בסוגיות של משפט, טכנולוגיה וחברה. כיום הוא עמית מחקר באוניברסיטה, וחוקר סוגיות הקשורות למשפט ובינה מלאכותית. כשעלה על הטיסה לאמריקה, רגע לפני שחגג את יום הולדתו ה-34, האמין דני כי בסוף המסלול ישוב ארצה וימצא את מקומו כאיש סגל באחד מבתי הספר למשפטים בישראל. אלא שלחיים דינמיקה משל עצמם. הוא ואשתו רות, מהנדסת כימיה, זכו בהגרלת הגרין קארד, וזמן קצר לאחר מכן רות מצאה עבודה נחשקת בחברת תרופות בניו ג'רזי, לשם עברה המשפחה לאחרונה. בתם הבכורה התרגלה לאורח החיים האמריקאי, ובתם הקטנה, שנולדה בארה"ב, דוברת עברית חלקית בלבד.

בכדי לא לעקור שוב את משפחתו, דני החל לבחון את האפשרות לנטוש את המסלול האקדמי ולחזור לעבוד כעורך דין. אלא שלהבדיל מרבים מהישראלים שמשתלבים במחלקות המסחריות בפירמות בחוף המזרחי, הוא העדיף לעבוד כליטיגטור. "כניסה לעולם הליטיגציה בארה"ב היא דבר קשה עבור זרים. היא אפילו שרית, אבל יותר מורכבת מעבודה כעורך דין מסחרי, שאינה שונה דרמטית מעבודה כעורך דין מסחרי ביש"ר", הוא אומר. "התחלתי לבדוק את הכיוון הזה, ואז הגיע משבר הקורונה שהפך את האפשרות הזו לקשה אף יותר. דווקא המשבר גרם לי לתהיות עמוקות. אני שואל את עצמי אם אני רוצה בעצם לשוב להיות עורך דין או להישאר באקדמיה. אני מאוד מתלהב גם האם להישאר פה בארה"ב או לחזור לארץ, וזה תלוי מאוד במשפחה, שהקריבה קורבן לא פשוט לטובת

הלימודים שלי. עברנו מקונטיקט לניו ג'רזי לפני זמן לא רב, והמעבר לא היה פשוט לילדות, ולא בטוח שמעבר נוסף עכשיו יהיה נכון".

מה האפשרויות הקיימות ומה האפשרויות שמעניינות אותך במיוחד?
"יש הרבה כיוונים שמעניינים אותי, גם אם לא ברור עד כמה הם פתוחים כיום לאור משבר הקורונה. אני מאוד אוהב לחקור, לכתוב וללמד, אז כמובן שהכיוון האקדמי מושך אותי במיוחד, וכרגע אני משקיע בו את רוב זמני. אבל אני מאוד אוהב גם את ההתעסקות של הפרקטיקה המשפטית, את היישום של כללים מורכבים על סיטואציות מהחיים, העבודה עם בני אדם. לפעמים אני חושב לנסות לשלב את הכיוון האקדמי והפרקטי בעבודה במכוני מדיניות ומחקר, במיוחד לאור העניין שלי לאחרונה ברגולציה של בינה מלאכותית".

איך היו שבע השנים בייל? למי היית ממליץ על החוויה?

"זו הייתה חוויה מדהימה אבל גם לא פשוטה, ולא בהכרח מתאימה לכולם. המפגש עם סטודנטים מבריקים מכל העולם, הסביבה האקדמית, החוויה התרבותית, פגישה בלתי אמצעית עם אנשים מובילים בתחומם זה משהו שקשה להתחרות בו. זה גם מאפשר לך, לטוב ולרע, להכיר את העולם שמצמיח את הדור הבא של האליטה הפוליטית והמשפטית בארה"ב, בסביבה שמאוד שונה מלימודי המשפטים בישראל.

אבל למי שמגיע עם משפחה, ורוצה להתקבל לדוקטורט כבר במהלך השנה של התואר השני, הרבה מהשנה הזו מועברת בשעות ארוכות בספרייה וניסיון לאזן בין החיים האלו והחיים של בן או בת הזוג שעוזב את החיים שלהם מאחור לטובת עיר לא פשוטה כמו ניו הייבן. גם במעבר מהתואר

השני לשלישי מתחילה יותר ויותר התכנסות לספרים ולעבודה יותר אינדיבידואלית, כשפחות ופחות אנשים מבינים על מה בעצם אתה עובד. בשלב מסוים, בגלל תחלופה מתמדת של אנשים, אתה מגיע לימי עבודה ארוכים שבהם השיחה היחידה היא סמול טוק עם המשגיח בכניסה לספרייה. בשורה התחתונה, התואר השני במשפטים בארה"ב זו חוויה מדהימה ומרחיבת אופקים, למי שיכול להרשות לעצמו להתנתק שנה מהחיים, גם מבחינה כלכלית. התואר השלישי זה באמת למי שמחפש קריירה אקדמית, עם כל המחירים שכרוכים בזה".

אילו הייתי מחזיר אותך ל-2012, האם היית בוחר אחרת? מה היית עושה באופן שונה?
"יש לאנשים נטייה לפעמים לחפש להגיע הכי רחוק שאפשר, לתואר שני, שלישי, לאוניברסיטאות בחו"ל, בלי לעצור לחשוב יותר מדי על מה בעצם הם רוצים לעשות בחיים והאם תואר מתקדם, אפילו באוניברסיטה מובילה, זה הדבר שישירת אותם באופן הטוב ביותר. הסיבה שלי לנסוע הייתה כדי לחזור לישראל ולהיות מרצה למשפטים, ובדיעבד אני לא בטוח שההחלטה הזו הייתה הנכונה ביותר למטרה הזו".

”

במעבר מהתואר השני לשלישי מתחילה יותר ויותר התכנסות לספרים ולעבודה יותר אינדיבידואלית, כשפחות ופחות אנשים מבינים על מה בעצם אתה עובד. בשלב מסוים אתה מגיע לימי עבודה ארוכים שבהם השיחה היחידה היא סמול טוק עם המשגיח בכניסה לספרייה.

”

יש לאנשים נטייה לפעמים לחפש להגיע הכי רחוק שאפשר, לתואר שני, שלישי, לאוניברסיטאות בחו"ל, בלי לעצור לחשוב יותר מדי על מה בעצם הם רוצים לעשות בחיים והאם תואר מתקדם, אפילו באוניברסיטה מובילה, זה הדבר שישירת אותם באופן הטוב ביותר.

פרופ' הילה שמיר

צילום: גל חרמוני

חוקרת בתחומי עבודה, הגירה, רווחה, ומשפט ומגדר. לאורך השנים זכתה בשורה של פרסים ומענקים, ובהם במענק יוקרתי של מועצת המחקר האירופית (ERC) בנושא גישת עבודה לסחר בבני אדם (TraffLab), ולאחרונה במענק של קרן המדע הישראלית (ISF) בנושא זכויות עובדים בשרשראות ייצור ואספקה גלובליות. עורכת (משותפת) של ספר העיון "סיפורי משפט", שיראה אור בקרוב בהוצאת עם עובד

– חלקם ילדותיים, וחלקם לא רחוקים ממה שאני עושה עכשיו. צמצמתי כאן רשימה ארוכה יותר של אפשרויות. הייתי רוצה לעסוק באחד מאלה (למרות שאולי לא הייתי טובה בהם): אופה, עורכת ספרות (ההנאה הספרותית בלי הקושי של היצירה המתמדת), רקדנית בלט, מורה ליוגה, או עורכת דין שעוסי קת בזכויות עובדים ומהגרים".

ובאיזה מקצוע בשום אופן לא היית רוצה לעסוק?
"רופאה. לא הייתי רוצה להתמודד על בסיס יומיומי עם הפגיעות של הגוף האנושי, כאב, וסוף החיים. אני חושבת שלא הייתי עומדת בזה".

באיזו עיר מעבר לים היית רוצה לחיות?
"ניו יורק או פריז. צפוי ומאוד מערבי אבל הערים האלה מציעות בעיני יופי, תרבות, גיוון ועושר של הקיום האנושי בכל פינה".

מתי ואיפה היית הכי מאושרת?
"אני נוטה להיות מאוד לא נוסטלגית ובדרך כלל מע"

מהי התכונה האנושית שאת מעריצה?
"נדיבות, חמלה ואמפתיה. אני חושבת שאלה תכונות חשובות בכל היבט בחיים – המקצועיים, האישיים והפוליטיים. אני בוודאי נשמעת כמו קלישאה, אבל אילו כולנו היינו מפגינים יותר מהן העולם היה בהי כרח טוב יותר".

מהי התכונה האנושית שאת מתעבת?
"קיבעון מחשבות. חוסר נכונות לחשוב מחדש על עמדותיך, ולנסות לראות את העולם בפריזמה חדשה או מנקודת מבט שונה משלך".

מהי התכונה האנושית המוערכת יתר על המידה?
"כוחניות ומאצ'ואיזם. זו תכונה שנחגגת בכל זירה – החל מתכניות הריאליטי, דרך הקיום המקצועי (גם באקדמיה), ובוודאי הפוליטי, ומזיקה מאוד לאקלים החברתי שלנו".

אם לא היית חוקרת משפט, במה היית עוסקת?
"יש הרבה דברים אחרים שהייתי רוצה לעסוק בהם

דיפה את ההווה על העבר. ברמה האישית והמקצועית נדמה לי שאני הכי מאושרת עכשיו, אבל קשה להפי ריד זאת מהפוליטי והחברתי, והתקופה הנוכחית היא כזו שקשה להיות בה מאושרים או מרוצים ממה שקורה בישראל ובעולם. אז אולי אומר שבתקופת לימודי הדוקטורט שלי בהרווארד. לימודי הדוקטורט בחו"ל הם הזדמנות נדירה להתמסרות טוטלית ללמידה ולמחקר. אני ואורי – בן זוגי – למדנו בהרווארד ביחד והיינו צעירים והרפתקנים. באותה העת הרגשתי לחוצה (מבחינת זמן ומבחינה כלכלית) וחרדה – האם באמת זה מה שנועדתי לעשות? אבל בדיעבד היה חופש אדיר בתקופה הזו. למרות שאז עוד לא הפכתי לאם וזה הדבר שגורם לי הכי הרבה אושר... או אני חוזרת בכל זאת לכאן ולעכשיו".

מהו אושר עבורך?
"להיות בים עם הבנים שלי. אני מאוד אוהבת את הים בעצמי, אבל החוויה של הים לצד השחרור והשימחה של הילדים שלי בים – זו התגלמות האושר".

מהי אומללות עבורך?
"ברמת המאקרו: עוני ואי שוויון; ברמת המיקרו: להיות תקועה בפקק".

מיהו סופר הפרוזה האהוב עלייך?
"תחרות צמודה בין שתי סופרות: קלריס ליספקטור ונטליה גינצבורג".

איזה ספר היית לוקחת לאי בודד?
"העיר והבית" של נטליה גינצבורג (בתחרות צמודה עם 'מיקלה שלי').

מהו סרט הקולנוע האהוב עלייך?
"אני מאוד אוהבת קולנוע ורואה המון סרטים, אבל גם כאן מתקשה לבחור... באופן דבילי אחזור לסרט שראיתי הכי הרבה פעמים (למרות שפחות בשנים האחרונות) – סרט שמצחיק ומרגש ומרגיע אותי: 'כשהארי פגש את סאלי'".

אילו יכולת לפגוש כל אדם חי לכוס קפה בת שעה, במי היית בוחרת?
"גרג אסבד וג'ארדו רייס צ'אוזו שהקימו ביחד עם אחרים התארגנות ייחודית של עובדי ועובדות חקלאות מהגרים בפלורידה – Coalition of Immokalee Workers – והביאו לשיפור דרמטי בתנאי עבודתם בשדות, ובכלל זה ירידה בהטרדה ופגיעה מינית של העובדות".

מי המרצה מתקופת לימודיך שהותיר/ה בך חותם?
"המנחה שלי בדוקטורט, פרופ' ג'אנט האלי מבית הספר למשפטים בהרווארד. ג'אנט היא עדיין דמות משמעותית מאוד בחיי. היא לימדה אותי את ההנאה, העונג והאתגר שבחשיבה ביקורתית, ובנקיטת עמדות שיכולות להיתפס כקונטרוברסליות".

מהו ההישג הגדול ביותר שלך?
"אני מתקשה לחשוב במושגים האלה... אני לא יכיר לה לחשוב על הישג אחד גדול ותמיד מרגישה שחלק ניכר מההישגים הוא בעיקר תוצאה של מזל טוב. יש את ההישגים המקצועיים, כמו סיום הדוקטורט, השתלבות בפקולטה למשפטים המעולה שלנו, זכייה במענק גדול מטעם מועצת המחקר האירופית (ERC), שאפשר לי להקים את קבוצת המחקר TraffLab – קהילה מחקרית מופלאה שמקדמת ומייצרת ידע חשוב בנושא מניעת סחר בבני אדם. אבל לא פחות חשוב יש את ההישגים האישיים שנלווים למערכות היחסים בחיים וביניהם הבחירה בבן זוגי והחיים שלנו ביחד, מערכת היחסים עם שני בנני, והאימהות, החברויות ארוכות השנים עם חברותי הטובות... הייתי מגדירה את כל אלה כהישגים המרכזיים. אבל אין הישג אחד גדול שבו אני מתגאה במיוחד".

מהי החרטה הגדולה ביותר שלך?
"החרטה הגדולה ביותר שלי היא שהפסקתי ללמוד בלט בגיל עשר. המורה שלי לבלט החליטה לא להעלות אותי לקבוצה הטובה יותר בבית הספר למחול בו למדתי. אני חוויתי את זה ככישלון אדיר ובחירתי לעזוב ולהתמקד בחוג משמעותי אחר עבורי באותה תקופה – שחייה. בדיעבד המחול הביא לי הרבה יותר אושר ושמחה ואני מרגישה געגוע לזה עד היום. מדי פעם אני מצטרפת שוב לחוגי בלט שונים, אבל חזרתי לזה לאט מדי ומאוחר מדי. מלבד החרטה הזו יש כמובן עוד אינספור חרטות קטנות".

מאיזה הרגל היית שמחה להיפטר?
"אני מאחרת כרונית. הייתי שמחה להיות מסוגלת להגיע בזמן, להגיש דברים בזמן, לא להמתין עד השנייה האחרונה ולמתוח אותה מעבר לזמן סביר. אני מרגישה שנהייתי מאחרת כרונית מאז שהפכתי לאם. הזמן הפך משאב יקר להפליא, ואני תמיד חושבת שאם אגנוב רק עוד כמה דקות או אספיק עוד משהו שאחרת כבר לא אניע אליו היום. המקום היחיד ש(כמעט) ואיני מאחרת אליו הוא איסוף בנני מבית הספר או הגן".

הדמיה של הבניין החדש והכניסה העתידית לפקולטה. ניר-קוז' אדריכלים